
HUUMAUSAINEN KÄYTÖN VALVONTA TIELIIKENTEESSÄ

1. JOHDANTO

Rikoslain 23 luvun mukaan rattijuopumuksen tai törkeän rattijuopumuksen rangaistavuus huumaavien aineiden osalta perustuu toisaalta siihen onko kuljettaja käyttänyt huumaavia aineita tai toisaalta onko kuljettajan kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin aineiden käytön johdosta huonontunut tai tuntuvasti huonontunut.

Tämä ohje antaa perustietoa huumaavia aineita käyttäneiden kuljettajien tutkimiseksi. Ohjeen liitteenä on havaintolomake, jota poliisin on käytettävä niissä rattijuopumustapauksissa, joissa epäillään huumaavien aineiden käyttöä.

2. POLIISIN HAVAINNOT – TODISTEIDEN KERÄÄMINEN

Huumeiden vaikutuksen alaisena ajavan kuljettajan käyttäytyminen liikenteessä muistuttaa pääpiirteissään rattijuopumusta. Huumausaineiden nauttiminen vaikuttaa kuljettajan psykomotorisiin suorituksiin, mikä näkyy yleensä ajovirheinä.

Poliisin tehtävä on kerätä näyttöä epäillyn huumaantuneena ajaneen ajotavasta, huumaavien aineiden mahdollisesta vaikutuksesta onnettomuuteen tai kuljettajan muusta käyttäytymisestä. Todistusaineiston tulee sisältää täsmällisiä havaintoja, joita voivat olla muun muassa poikkeava käyttäytyminen, ulkoinen olemus ja ajovirheet.

Lääkärin suorittama kliininen päihdetutkimus sekä verikoe ovat olennainen osa hankittaessa näyttöä esitutkintaa varten.

AJONEUVO LIIKENNEVIRRASSA

Päihteiden vaikutus ei aina näy ajamisen epävarmuutena. Huumautuneena ajavan ajokäyttäytymisen huomiota herättävät piirteet vaihtelevat. Seuraavassa on esimerkkejä ja tunnusomaisia piirteitä huumaantuneena ajavasta.

Poikkeava ajotapa

Havaintoja on tarkasteltava suhteessa ulkoisiin liikenneolosuhteisiin, esimerkiksi säähän, näkyvyyteen ja ajoradan kuntoon.

Ajovirheiden sekä kuljettajasta tehtävien fyysisten ja psyykkisten merkkien perusteella tulee muodostaa kokonaisarvio miten mahdollinen huumaavien aineiden käyttäminen on saattanut vaikuttaa kuljettajan ajokykyyn.

Esimerkkejä poikkeavasta ajotavasta:

- suunnistaminen aivan ajoratamerkintää pitkin
- keskiviivalla ajaminen
- kohtuuttomat ohjausliikkeet, ajoneuvon heittelehtiminen
- muiden tienkäyttäjien konkreettinen vaarantaminen
- täpärästi vältetyt törmäykset ajoradalla tai sen läheisyydessä oleviin kohteisiin
- ajaminen liikenteeltä suljetuilla teillä
- ajaminen valoitta
- huomiota herättävän suuri tai alhainen ajonopeus
- riittämätön turvaväli
- suuntavilkun virheellinen käyttö
- ajo vastaan tulevan tai risteävän liikenteen sekaan
- äkillinen tai liikennesääntöjen vastainen kääntyminen
- laaja kaarros kääntyäessä
- pysähtyminen sopimattomaan paikkaan
- hidas reagointi liikennevaloihin
- äkillinen kiihdytys tai jarrutus
- aiheeton pysähtyminen ajoradalle

Onnettomuustapauksissa on aina otettava huomioon huumaavien aineiden vaikutus tapahtumaan. Huumeiden tai lääkeaineiden aiheuttamat onnettomuudet muistuttavat alkoholin aiheuttamia onnettomuuksia.

Esimerkkejä tämän kaltaisista onnettomuuksista ovat mm.

- häikäistyminen onnettomuuden syynä tai osasyynä
- suistuminen ajoradalta
- törmäys ajoradan reunassa olevan reunassa olevaan esteeseen
- törmäminen vastaan tulevaan ajoneuvoon kääntymisen yhteydessä
- peräänajotilanteet
- onnettomuudet ohitustilanteissa
- sopimattomasta tilannenopeudesta johtuvat onnettomuudet
- törmäykset pysäköitäessä ja pysäköintipaikalta lähdettäessä
- onnettomuudet, joille ei löydy ”järjellistä syytä”
- ajaminen vastaan tulevien ajoradalla
- jarrutus- tai ohjausreaktioiden puuttuminen
- matkan jatkaminen onnettomuuden jälkeen aivan kuin mitään ei olisi tapahtunut
- selvästi näkyvien liikennemerkkien huomaamatta jääminen

Ajoneuvon laitteiden hallinta

Huumaavien aineiden vaikutuksen alainen ajoneuvon kuljettaja ei pysty yleensä hallitsemaan varmuudella ajoneuvonsa laitteita. Virhetoimet voivat olla sellaisia, että kuljettaja ajaa riittävästä ajokokemuksesta huolimatta kuin

aloittelija. Hän reagoi muuttuneeseen liikennetilanteeseen joko liian myöhään tai ei ollenkaan tai hänen toimintansa on virheellistä.

Esimerkkejä ajoneuvon laitteiden epävarmasta hallinnasta:

- alikierroksilla ajo
- nykivä ajotapa
- epävarma vaihteiden käyttö
- moottorin käyttäminen korkeilla kierroksilla

Ajorata ja liikenneolosuhteet

Säätilasta ja ajoradan kunnosta on tehtävä merkinnät havaintolomakkeeseen. Poliisin on osaltaan varmistauduttava, etteivät havaitut ajovirheet ole liittyneet liikenneolosuhteisiin.

POLIISIN TEKEMÄT HAVAINNOT JA NIIDEN KIRJAAMINEN HAVAINTOLOMAKKEELLE

Poliisin havainnointi kuljettajasta alkaa lähestyttäessä pysäytettyä ajoneuvoa. Poliisin tulee tehdä läheltä havaintoja kuljettajasta. Havaintojen tekoa jatketaan kun poliisi keskustelee kuljettajan kanssa tämän ollessa vielä ajoneuvossa. Kuljettajaa tarkkaillaan tämänkin jälkeen ja poliisin tulee merkitä havaintolomakkeeseen kuljettajan normaalista poikkeava käyttäytyminen.

Kuljettajan toiminta

Pysäyttämisen jälkeen on vältettävä tekemästä hätiköityjä arvioita kuljettajasta, koska hidastunut toiminta voi olla harkitsevalle henkilölle ominaista eikä kuljettajan reaktiot näin ollen johdu lääkkeiden tai huumeiden vaikutuksesta.

Epäilyttävät havainnot ja piirteet

Esimerkkejä:

Käyttäytyminen ja ulkoinen olemus:

- kuljettaja yrittää peitellä epäilyttäviä tavaroita esimerkiksi vaatteilla tai istumalla leveästi, makaamalla penkillä jne. poliisin näkökentän rajoittamiseksi
- kuljettaja piilottaa pistokohtia käärimällä hätäisesti hihat alas
- kuljettaja sulkee tuhkakupin kannen peittääkseen holkinatsat
- kuljettaja sytyttää savukkeen välittömästi ennen poliisin saapumista ajoneuvon luokse haihduttaakseen epäilyttävät hajut
- punoittavat silmien sidekalvot
- lasimaiset, vetiset tai levottomat silmät
- vapisevat kädet
- hapuileva liikehtiminen, nykäykset
- hikoileminen
- ruhjevammat, mustelmat, raapaisut
- likaiset tai repeytyneet vaatteet
- jatkuva niiskutus kuin nuhaisella henkilöllä
- erikoisen supistuneet tai laajentuneet pupillit
- pupillien hidastunut reagointi valoon

Kuljettajan lausumat

- epätavalliset lausunnot tai kannanotot

- kiroilu, haukkumasanat, jne.
- ristiriitaiset tai epäyhtenäiset vastaukset kysymyksiin
- puuroutunut, sammaltava tai käsittämätön puhe
- alkoholijuomien käytön myöntäminen tai sen jyrkkä kiistäminen

Erilaiset hajut

- alkoholin haju tai sen puuttuminen
- hasiksen haju
- epätavalliset hajut (esimerkiksi liuottimien, lakan haju)
- suusuihkeiden, piparmintun jne. haju
- poikkeuksellisen voimakas kahvin tuoksu
- suitsukkeet, hajusteet ja tuoksupuut

Ajoneuvosta nouseminen ja käveleminen

Havainnoidaan, miten kuljettaja nousee autosta ja kävelee.

- häiriintynyt motoriikka: kuljettaja ei tahdo saada auton ovea auki, hän pitää kiinni autosta säilyttääkseen tasapainonsa tai hän ei pysty kävelemään suoraan jne.
- reaktiokyvyn tai huomiokyvyn heikkeneminen: aiheuttaa poikkeavia piirteitä, joita ei voida selittää normaalilla hermostuneisuudella. Tällaisia ovat pelokkuus, epävarmuus tai epätavallinen käytös, hän esimerkiksi unohtaa avata turvavyönsä ennen autosta nousemista.

Puhalluskoe

Puhalluskoe on edelleen ensisijainen keino päihteiden käyttöä koskevien epäilyjen varmentamiseksi. Selvittelyä on jatkettava jos:

- puhalluskokeen tulokseksi saadaan nolla, vaikka päihteiden vaikutus on tunnistettavissa
- puhalluskokeen tulos on ristiriidassa havaittujen häiriöoireiden kanssa eli kuljettaja vaikuttaa päihtyneemmältä kuin kokeen tulos edellyttäisi

Silmätutkimukset

Silmätutkimukset voivat antaa viitteitä huumeiden vaikutuksen alaisuudesta yleensä sekä käytetystä huumausaineesta. Tutkimukset käsittävät pupillien halkaisijan, valon vaikutuksen ja silmävärveen toteamisen.

Opiaatit supistavat silmän pupilleja. Kokaiini, amfetamiini, LSD ja kannabis laajentavat niitä.

Pupillien reaktio valoon on huumeiden tai lääkeaineiden käytön jälkeen hidastunut tai puuttuu kokonaan.

- pupillien koko arvioidaan (normaali, laajentunut, supistunut)
- pupillien reaktio testataan taskulampulla

Henkilötietojen ja ajoneuvon asiakirjojen tarkastuksen aikana voidaan pimeään aikaan tutkia pupillien reaktiota valaisemalla kuljettajaa vähän aikaa taskulampulla. Terveellä ja selvällä kuljettajalla pupillit supistuvat hyvin nopeasti, kun valo äkillisesti häikäisee silmiä. Alkoholi, monet huumeet ja lääkeaineet hidastavat mukautumisprosessia.

Huumaantuneena ajaneen pupillin koko ja reaktio		
Huumausaine	Pupillien koko	Pupillien reaktio

Impattavat aineet	Normaali/laajentunut	Lähes normaali
Uni-/rauhottavat lääkkeet	Normaali	Hidastunut
Kannabis	Normaali/laajentunut	Normaali/hidastunut
Opiatit/opioidit/heroiini	Supistunut	Tuskin havaittavissa
Hallusinogeenit	Laajentunut	Lähes normaali
Kokaiini / designer-huumeet / amfetamiinit	Laajentunut	Hidastunut

Käyttäytymisessä tapahtuvat muutokset poliisin suorittamien toimien aikana

Koska huumausaineiden puoliintumisajat vaihtelevat, voi käyttäytymisessä tapahtua muutoksia jo viranomaisten suorittamien toimien aikana. Esimerkki: henkilö on aluksi poissaoleva ja tokkurainen mutta käytös muuttuu tutkimuksen aikana normaaliksi.

Poliisin suorittamien toimien kesto aika on merkittävä havaintolomakkeeseen. Siitä voidaan tehdä jälkepäin johtopäätöksiä huumausaineen käyttöajankohdasta ja mahdollisesta käytetystä huumausaineesta.

Sylkitesti

Poliisi voi tarvittaessa määrätä kuljettajan sylkitestiin tämän mahdollisesti käyttämän huumaavan aineen toteamiseksi (Puhalluskoe ja sylkitesti, SM:n ohje).

3. LÄÄKÄRIN TUTKIMUKSET

Lääkäri suorittaa poliisin pyynnöstä henkilönkatsastuksen ja kliinisen päihdetutkimuksen.

Poliisin tulee mainita tutkimuspyynnössä, missä laajuudessa tutkimus tehdään. Kun on kyse epäilystä huumaavien aineiden käytöstä liikenteessä, tulee tutkimuspyynnön sisältää:

- kliiniset kokeet
- verikoe

4. POLIISIN MUUT TOIMENPITEET

ETSINTÄ

Jos kuljettajaa epäillään rattijuopumuksesta, johon liittyy huumausaineita, on syytä epäillä häntä myös huumausaineiden käytöstä tai hallussapidosta. Tällöin hänen kuljettamassaan ajoneuvossa ja tarvittaessa asunnossakin voidaan suorittaa kotietsintä ja kiireellisessä tapauksessa määräyksettäkin pakkokeinolain 5 luvun 3 §:n perusteella. Etsintä voidaan tarvittaessa kohdistaa myös muihin autossa oleviin henkilöihin jos edellytykset siihen ovat olemassa. Muutoin on noudatettava pakkokeinolakia ja sitä erikseen annettuja ohjeita ja määräyksiä.

RIKOSILMOITUS

Rikosilmoitukseen tulee merkitä tapahtumaselostuksen lisäksi mm:

- epäillyn antamat tiedot huumeiden käytöstä
- kaikki havaintolomakkeeseen merkityt tai muut tapahtuman kannalta olennaiset seikat

Pelkät toteamukset, kuten ”vaikutti siltä, että hän oli huumeiden vaikutuksen alainen” tai ”vaikutti tokkuraiselta” eivät riitä, jos muut havainnot eivät vahvista asiaa.

PATJAMERKINNÄT

Rikosnimikettä kirjattaessa on pakollisena tietona otettava kantaa muun muassa päihteiden laatuun, kuten alkoholi, muu huumaava aine, alkoholi ja muu huumaava aine. Tämän lisäksi rikoksesta epäillyn osalta on tehtävä merkintä päihteen osuudesta rikoksen tekohetkellä. Vaihtoehdot ovat alkoholi/muu päihde.

Rikosilmoitusta laadittaessa on myös huolehdittava siitä, että kaikki suoritettavat pakkokeinot on kirjattu poliisiasioiden tietojärjestelmään (PATJA).

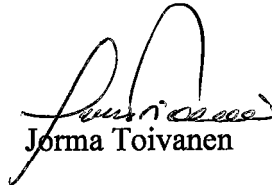
4.4. HENKILÖTUNTOMERKKIEN OTTAMINEN

Rattijuopumuksesta epäillystä henkilöstä on otettava pakkokeinolain mukaiset henkilötuntemerkit voimassa olevien poliisin ohjeitten mukaisesti.

4.5. HAVAINTOLOMAKKEEN LÄHETTÄMINEN

Poliisin havaintolomakkeen jäljennös on lähetettävä tutkimuspyynnön mukana.

Poliisijohtaja

Jorma Toivanen

Ylikomisario

Heikki Ihalainen

LIITE

Havainnointilomake

JAKELU

Poliisin lääninjohdot
Valtakunnalliset yksiköt
Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
Poliisiammattikorkeakoulu
Poliisin tekniikkakeskus
Kihlakuntien poliisilaitokset

TIEDOKSI

Rajavartiolaitos
Tullihallitus
Sisäasiainministeriön poliisiosaston yksiköt
Seitti/Polilex
Internet-sivut

HAVAINNOINTI HUUMEEET/TIELIIKENNE

Liitty R-ilmoitukseen nro	Päivämäärä	Laboratorionäyte-nro (laboratorio täyttää)
Sukunimi	Etinimi	Henkilötunnus

AJOTAPAA, SÄÄTÄ JA AJORATAA KOSKEVAT HAVAINNOT

Ajotapa ☐ ei omia havaintoja ☐ varma ☐ epävarma ☐ mutkitteleva, poikkeama suorasta linjasta ___ metriin saakka. Poikkeamien _____ kpl _____ metrin havainto-osuudella ☐ sopimaton nopeus ☐ etuajo-oikeuden loukkaus ☐ muuta huomiota herättävää. _____ _____	Ajoneuvon laitteiden hallinta ☐ alikierroksilla ajo, nykimistä ☐ epävarma vaihteiden käyttö ☐ moottorin ulvottaminen ☐ muuta _____	Ajoneuvon puutteet ja vlat ☐ ei ☐ kyllä, _____ _____ _____
	Sää ja valaistus ☐ vesisade ☐ kova tuuli/myrsky ☐ lumi/räntäsade ☐ sumu ☐ päivänvalo ☐ hämärä ☐ pimeä	Ajorata ☐ hyvä ☐ huono ☐ tietyö ☐ hyvä valaistus ☐ huono valaistus ☐ kuiva ☐ märkä ☐ jäinen/luminen

PYSÄYTTÄMISEN JA KOHTAAMISEN AIKANA TEHDYT HAVAINNOT

Reaktiokyky ☐ normaali ☐ hidastunut ☐ erittäin hidas	Fyysiset poikkeavuudet ☐ ei ole ☐ hikoilu ☐ vapina ☐ oksentaminen ☐ levottomuus	Ulkoinen olemus ☐ siisti ☐ epäsiisti ☐ suttuinen
Osaa suomea tai ruotsia ☐ kyllä ☐ ei ☐ puutteellisesti	Puhe ☐ selvää ☐ sopertelevaa ☐ puuroutunutta ☐ sammaltavaa	Puhuteltavuus, ajan ja paikan taju ☐ ajan ja paikan taju selkeä ☐ uninen ☐ herää helposti ☐ syvässä unessa/tajuton ☐ sekava
Mieliala, käytös ☐ rauhallinen ☐ suhteettoman ☐ hallittu ☐ hilpeä ☐ kiihtynyt ☐ tylsistynyt ☐ hyökkäävä ☐ uhitteleva ☐ tuttavallinen ☐ itkuinen	Ajoneuvosta nouseminen ☐ normaali ☐ tasapainohäiriöitä ☐ joutuu ottamaan tukea ajoneuvosta	Kävely ☐ varmaa ☐ laahaavaa ☐ huojuvaa ☐ tasapainohäiriöitä
Alkoholin haju Puhalluskoe ☐ kyllä ☐ kyllä, klo _____ ☐ ei _____ 0/00 ☐ ei ☐ ei voida suorittaa ☐ kieltäytyi	Cozart ☐ amfetamiini ☐ opiaatit ☐ bentsodiatsepiini ☐ THC ☐ kokaiini	Todetut positiiviset sylkitekstit Drugwipe ☐ amfetamiini ☐ opiaatit ☐ bentsodiatsepiini ☐ THC ☐ kokaiini Valaistusolosuhteet ☐ päivänvalo ☐ hämärä ☐ yö, katuvalaistus ☐ yö, huonevalaistus ☐ muui
Silmät ☐ ei poikkeavaa ☐ sidekalvot punoittavat ☐ vetiset, kiiltävät ☐ levottomat	Pupillit Oikea Vasen n. _____ mm n. _____ mm ☐ reagoivat nopeasti valoon ☐ reagoivat hitaasti valoon Nystagmus ☐ nykivä liike ☐ ei todettu nykimistä	Pupillit ☐ normaalit ☐ laajentuneet ☐ supistuneet _____
Huomioita herättävä käyttäytyminen ☐ ei muuttunut tutkimusten aikana ☐ lisääntyi tutkimusten aikana ☐ väheni tutkimusten aikana		
Koe alkoi klo _____ Kuljettajan kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin ☐ ei ole huonontunut ☐ on huonontunut		Koe päättyi klo _____ ☐ on tuntuvasti huonontunut

Lisätiedot, kuten muut havainnot, taiteen otetut aineet, tabletit, käyttövälineet jne, merkitään kääntöpuolelle

Paikka ja aika _____

Havaintojen tekijän allekirjoitus _____

Utfärdad
31.10.2008

Nr
SMDno/2008/1127

Giltighetstid
1.11.2008 - 31.10.2013

Behörighet att utfärda föreskrifter
Tvångsmedelslag (450/1987) 6 kap. 3 §
Polisförvaltningslag (110/1992) 4 §

Upphäver
Övervakningen av användningen av narkotika i
vägtrafiken SM-2003-03116/Vi-3, 23.10.2003

Målgrupper
Polisen

ÖVERVAKNING AV ANVÄNDNINGEN AV NARKOTIKA I TRAFIKEN

1. INLEDNING

Enligt 23 kap. i strafflagen grundar sig straffbarheten för rattfylleri eller grovt rattfylleri när det gäller droger å ena sidan på om föraren har använt droger, å andra sidan på om förarens förmåga till de prestationer som uppgiften kräver är nedsatt eller kännbart nedsatt.

Denna anvisning ger grundläggande information för undersökning av förare som använt droger. Som bilaga till anvisningen finns en observationsblankett som polisen ska använda i de rattfyllerifall där man misstänker droganvändning.

2. POLISENS OBSERVATIONER - INSAMLING AV BEVIS

En förare som är drogpåverkad beter sig i trafiken på ett sätt som till sina huvuddrag påminner om rattfylleri. Användning av narkotika påverkar förarens psykomotoriska prestationer, vilket i allmänheter återspeglas i form av körfel.

Polisens uppgift är att samla in bevis på den misstänkta drogpåverkade förarens körsätt, på den möjliga inverkan av narkotika på olyckan och på förarens beteende i övrigt. Bevismaterialet ska innehålla exakta observationer som bland annat kan utgöras av avvikande beteende, personens yttre och körfel.

En av läkare utförd klinisk rusmedelsundersökning samt genomfört blodprov utgör en väsentlig del av bevisinsamlingen med tanke på förundersökningen.

FORDONET I TRAFIKSTRÖMMEN

Rusmedlens inverkan ger sig inte alltid tillkänna som osäker körning. De uppseendeväckande dragen hos en drogpåverkad förare varierar. Nedan ges exempel på och kännetecknande drag för en person som kör under inverkan av droger.

Avvikande körstil

Observationerna bör granskas i relation till de yttre trafikförhållanden, till exempel vädret, siktförhållanden och körbanans skick.

Utgående från körfelen samt de fysiska och psykiska tecken som föraren uppvisar ska polisen bilda sig en helhetsuppfattning av hur det möjliga bruket av droger kan ha påverkat förarens körförmåga.

Exempel på avvikande körsätt:

- körning i överdriven grad alldeles intill körbanans markering
- körning på mittlinjen
- överdrivna rattörelser, fordonet kastar fram och tillbaka
- konkret äventyrande av andra väganvändares säkerhet
- undgår nätt och jämnt att kollidera med objekt på körbanan eller i dess omedelbara närhet
- körning på vägar som är stängda för trafik
- körning utan körljus
- uppseendeväckande hög eller låg körhastighet
- otillräckligt säkerhetsavstånd
- felaktig användning av blinkers
- körning i mötande fil eller i korsande trafik
- plötsliga eller regelstridiga svängar
- vid bågar vid svängning
- stoppar på olämplig plats
- långsam reaktion vid trafikljus
- plötslig acceleration eller inbromsning
- stoppar på körbanan utan anledning

Vid olyckor måste man alltid beakta att droger kan ha påverkat det inträffade. Olyckor som orsakas av droger eller läkemedel påminner om olyckor som orsakas av alkohol.

Exempel på den här typen av olyckor är bl.a.

- bländning orsak eller delorsak till olyckan
- föraren kör av körbanan
- kollision med hinder vid kanten av körbanan
- kollision med mötande fordon i samband med sväng
- påkörning bakifrån
- olyckor i samband med omkörning
- olyckor till följd av olämplig situationshastighet
- kollisioner i samband med parkering eller lämnande av parkeringsplats
- olyckor för vilka det inte går att hitta ”förnuftiga skäl”
- körning i mötande fil
- brist på broms- eller styrreaktioner
- föraren fortsätter köra efter en olycka precis som om inget hade hänt
- oförmåga att upptäcka klart synliga trafikmärken

Hantering av fordonets anordningar

En fordonsförare som är drogpåverkad uppvisar i regel en osäker hantering av fordonets anordningar. Felen kan bestå i att föraren, trots tillräcklig körerfarenhet, kör som en nybörjare. Han eller hon reagerar antingen för sent, felaktigt eller inte alls på förändringar i trafiksituationen.

Exempel på osäker hantering av fordonets anordningar:

- körning på alltför låga varv

- knyckig körstil
- osäker användning av växlarna
- rusning av motorn

Körbana och trafikförhållanden

I observationsblanketten ska anteckningar om väder och körbanans tillstånd göras. Polisen ska säkerställa att de observerade körfelen inte kan hänföras till trafikförhållandena.

POLISENS OBSERVATIONER OCH ANTECKNING AV DEM I OBSERVATIONSBLANKETTEN

Polisens observationer av föraren börjar då polisen närmar sig det stoppade fordonet. Polisen ska göra observationer av föraren på nära håll. Observerandet fortsätter medan polisen talar med föraren då denne ännu sitter i fordonet. Föraren observeras även härefter och polisen ska anteckna på observationsblanketten om förarens beteende avviker från det normala.

Förarens agerande

Efter att fordonet har stoppats måste man undvika att göra förhastade bedömningar om föraren, eftersom långsamt handlande kan vara utmärkande för en eftertänksam person och förarens reaktioner i sådana fall inte behöver bero på att föraren är påverkade av läkemedel eller droger.

Misstänkta observationer och karakteristika

Exempel:

Personens beteende och yttre:

- föraren försöker täcka över misstänkta saker till exempel med kläderna eller genom att sitta brett, ligga över sätet etc., i syfte att begränsa polisens synfält
- föraren döljer stickmärken genom att snabbt rulla ned ärmarna
- föraren stänger locket till askfatet för att dölja fimpar som suttit i munstycken
- för att skingra misstänkta lukter tänder föraren en cigarrett omedelbart innan polisen kommer fram till fordonet
- röda bindehinnor i ögonen
- glasartade, vattniga eller irrande ögon
- darrande händer
- trevande rörelser, ryckningar
- svettning
- skrubbsår, blåmärken, skrapsår
- smutsiga eller trasiga kläder
- ständigt snörvlande som hos förkylda
- onormalt sammandragna eller utvidgade pupiller
- pupillerna reagerar långsamt på ljus

Förarens uttalanden

- ovanliga uttalanden eller ställningstaganden
- svordomar, skällsord etc.
- motstridiga eller oenhetliga svar på frågor
- grötigt, sluddrigt eller oförståeligt tal
- medgivande eller tvärt bestridande av att alkoholdrycker har förtärs

Olika lukter

- alkohollukt eller brist på alkohollukt
- haschlukt
- ovanliga lukter (till exempel lösningsmedel, lack)
- lukt av munspray, pepparmint etc.
- onormalt kraftig kaffedoft
- rökelse, parfym och doftträd

Hur föraren stiger ur fordonet och går

Polismannen observerar hur föraren stiger ur fordonet och går.

- störd motorik: föraren har problem med att få upp dörren, han håller i bilen för att kunna hålla balansen eller han kan inte gå rakt etc.
- försvagad reaktionsförmåga eller observationsförmåga: ger upphov till avvikande drag som inte kan förklaras med normal nervositet. Sådana är rädsla, osäkerhet och ovanligt beteende; till exempel kan föraren glömma att ta av sig säkerhetsbältet innan han stiger ur.

Utandningsprov

Ett utandningsprov är fortsättningsvis det primära medlet för att säkerställa misstankar om droganvändning. Utredningen ska fortsätta om:

- utandningsprovet ger resultatet noll, trots att det finns klara tecken på drogpåverkan
- resultatet från utandningsprovet motsägs av de observerade störningssymtomen, dvs. föraren verkar mera påverkad än provresultatet skulle förutsätta

Ögonundersökningar

En ögonundersökning kan ge en vink om drogpåverkan överlag samt om vilken drog som har använts. Undersökningarna omfattar pupillernas diameter, ljusets effekt och konstaterande av nystagmus.

Opiater gör att pupillerna sammandras. Kokain, amfetamin, LSD och cannabis utvidgar dem.

Pupillernas reagerar långsammare eller inte alls på ljus efter användning av droger eller läkemedel.

- pupillernas storlek bedöms (normala, utvidgade, sammandragna)
- pupillernas reaktion testas med ficklampa

Under granskningen av personuppgifter och fordonshandlingar kan man under den mörka tiden undersöka pupillernas reaktion genom att belysa föraren med ficklampan en kort stund. Hos en frisk och nykter förare sammandras pupillerna mycket snabbt då ljuset plötsligt bländar ögonen. Alkohol, många droger och läkemedel ger en långsammare anpassningsprocess.

Pupillstorlek och -reaktion hos drogpåverkad		
Drog	Pupillstorlek	Pupillreaktion
Ämnen som sniffas	Normal/utvidgad	Nästan normal
Sömn-/lugnande medel	Normal	Långsam
Cannabis	Normal/utvidgad	Normal/långsam
Opiater/opioider/heroin	Sammandragen	Knappt observerbar
Hallucinogener	Utvidgad	Nästan normal

Kokain/designerdroger/amfetamin	Utvidgad	Långsam
---------------------------------	----------	---------

Förändringar i beteendet under de åtgärder polisen vidtar

Eftersom halveringstiden varierar för olika droger kan det ske förändringar i beteendet redan under den tid som myndigheterna utför sina åtgärder. Exempel: personen är till en början frånvarande och omtöcknad, men beteendet blir normalt under undersökningens gång.

Den tid polisens åtgärder tar ska antecknas i observationsblanketten. Därav kan man i efterhand dra slutsatser av när och vilken drog som intagits.

Salivtest

Polisen kan vid behov ålägga en förare ett salivtest för att kontrollera om denne är drogpåverkad (Utandningsprov och salivtest, IM:s anvisning).

3. LÄKARUNDERSÖKNINGAR

En läkare utför på polisens begäran kroppsbesiktning och klinisk rusmedelsundersökning.

Polisen ska i sin undersökningsbegäran nämna i vilken omfattning undersökningen ska göras. När det är fråga om misstänkt droganvändning i trafiken ska undersökningsbegäran innehålla:

- kliniska undersökningar
- blodprov

4. POLISENS ÖVRIGA ÅTGÄRDER

EFTERSPANING

Om en förare misstänks för rattfylleri som är förknippad med droger, finns det skäl att misstänka honom även för användning eller innehav av droger. Härvid kan man vidta husrannsakan i det av honom framförda fordonet och vid behov även i dennes bostad, och i brådskande fall även utan förordnande, i enlighet med 5 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Rannsakan kan vid behov även riktas till andra personer i bilen, om förutsättningarna för detta föreligger. I annat fall ska man följa tvångsmedelslagen samt anvisningar och föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

BROTTSANMÄLAN

I brottanmälan ska man utöver en redogörelse för händelsen anteckna bl.a.:

- den misstänktes uppgifter om droganvändningen
- samtliga omständigheter som anges i observationsblanketten eller andra för händelsen väsentliga omständigheter

Enbart ett konstaterande att ”det verkade som om han var drogpåverkad” eller ”verkade omtöcknad” räcker inte, om inte andra observationer bestyrker saken.

ANTECKNINGAR I PATJA

Vid anteckning av brottsbeteckning är det obligatoriskt att ta ställning till bland annat drogens art, till exempel alkohol, annat rusmedel, alkohol och annat rusmedel. Därutöver ska man för den misstänktes del göra en anteckning om rusmedlets andel vid tiden för brottet. Alternativen är alkohol/annat rusmedel.

Vid uppgörandet av brottsanmälan måste man sörja för att samtliga vidtagna tvångsmedel har registrerats i PATJA, datasystemet för polisärenden.

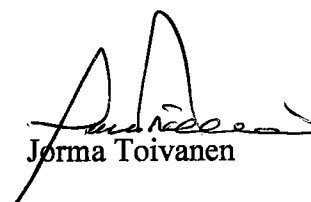
UPPTAGANDE AV SIGNALEMENT

För en person som är misstänkt för rattfylleri ska man i enlighet med polisens gällande anvisningar ta upp de signalement som anges i tvångsmedelslagen.

SKICKANDE AV OBSERVATIONSBLANKETT

En kopia av observationsblanketten ska skickas tillsammans med undersökningsbegäran.

Polisdirektör

Jorma Toivanen

Överkommissarie

Heikki Ihalainen

BILAGA

Observationsblankett

SÄNDLISTA

Polisens länsledning
De riksomfattande enheterna
Polisinrättningen i Helsingfors härad
Polisyreshögskolan
Polisens teknikcentral
Polisinrättningarna i häraderna

FÖR KÄNNEDOM

Gränsbevakningsväsendet
Tullstyrelsen
Enheterna vid inrikesministeriets polisavdelning
Seitti/Polilex
Inrikesministeriets webbplats

OBSERVATIONER DROGER/VÄGTRAFIK

Anknyter till R-anmälan nr	Datum	Laboratorieprov nr (laboratoriet ifyller)
Efternamn	Förnamn	Personbeteckning

OBSERVATIONER GÄLLANDE KÖRSÄTT, VÄDER OCH KÖRBANA

Körsätt ☐ inga egna observationer ☐ säker ☐ osäker ☐ kurvig, avvikelse från rak linje upp ___ meter. Antal avvikelser ___ st ___ meters observationssträcka ☐ olämplig hastighet ☐ kränkning av förkörsrätt ☐ annat uppseendeväckande.	Hantering av fordonets anordningar ☐ körning på låga varv, ryckigt ☐ osäker användning av växlar ☐ rusar motorn ☐ annat _____ Väder och belysning ☐ regn ☐ hård vind/storm ☐ snöfall/snöblandat regn ☐ dimma ☐ dagsljus ☐ skumt ☐ mörkt	Fordonets fel och brister ☐ nej ☐ ja, vad _____ _____ Körbana ☐ bra ☐ dålig ☐ vägarbete ☐ god belysning ☐ dålig belysning ☐ torr ☐ våt ☐ isig/snöig
---	--	---

OBSERVATIONER GJORDA VID STOPPANDET OCH MÖTET

Reaktionsförmåga ☐ normal ☐ långsam ☐ mycket långsam	Fysiska avvikelser ☐ finns ej ☐ svettning ☐ darning ☐ kräkning ☐ rastlöshet	Personens yttre ☐ vårdat ☐ ovårdat ☐ smutsig
Kan finska eller svenska ☐ ja ☐ nej ☐ bristfälligt	Tal ☐ klart ☐ stammande ☐ gröttigt ☐ sludrande	Närbhet, medvetenhet om tid och rum ☐ klar medvetenhet om tid och rum ☐ sömnig ☐ vaknar lätt ☐ i djup sömn/medvetslös ☐ förvirrad
Sinnesstämning, beteende ☐ lugn ☐ behärskad ☐ upprörd ☐ aggressiv ☐ familjär ☐ onormalt glättig ☐ uttråkad ☐ hotfull ☐ gråtig	Hur personen stiger ur fordonet ☐ normal ☐ balansstörningar ☐ måste ta stöd mot fordonet	Gång ☐ säker ☐ släpig ☐ vacklande ☐ balansstörningar
Alkohollukt ☐ ja ☐ nej	Utandningsprov ☐ ja, kl. _____ 0/00 ☐ nej ☐ kan inte utföras ☐ vägrade	Konstaterade positiva salivtest Cozart ☐ amfetamin ☐ opiater ☐ benzodiazepin ☐ THC ☐ kokain Drugwipe ☐ amfetamin ☐ opiater ☐ benzodiazepin ☐ THC ☐ kokain Belysningsförhållande ☐ dagsljus ☐ skumt ☐ natt, gatubelysning ☐ natt, innebelysning ☐ andra
Ögon ☐ ej avvikande ☐ röda bindhinnor ☐ vattniga, glänsande ☐ rastlösa	Pupiller Höger ca ___ mm Vänster ca ___ mm ☐ reagerar snabbt på ljus ☐ reagerar långsamt på ljus Nystagmus ☐ ryckig rörelse ☐ ryckningar kunde inte konstateras	Pupiller ☐ normala ☐ utvidgade ☐ sammandragna
Uppseendeväckande beteende, förändring under undersökningens gång ☐ förändrades inte ☐ ökade ☐ minskade		
Provet började kl. _____ Förarens förmåga att utföra proven ☐ har inte försämrats ☐ har försämrats	Provet avslutades kl. _____ ☐ har försämrats kännbart	

Tilläggsuppgifter, såsom andra observationer, tillvaratagna medel, tabletter, redskap etc., antecknas på baksidan.

Ort och datum: _____

Observatörens underskrift _____